Themadag over natuur en milieu

Samenwerking tussen drinkwatersector en rijksoverheid langs de lat

Samenwerking tussen de drinkwatersector en de overheid op het gebied van natuur en milieu kan volgens beide partijen worden verbeterd, zowel door regelmatiger uitwisselen van visies en standpunten als door toegankelijkere subsidieregelingen ter stimulering van natuurbeheer en investeringen in milieuvriendelijke producten en processen. Dit is de belangrijkste conclusie uit de bijeenkomst 'Partners in natuur en milieu - drinkwatersector en overheid in gesprek', die op 24 februari plaatsvond bij drinkwaterproductiebedrijf Jan Lagrand van PWN in Heemskerk.

De Amsterdamse Waterleidingduinen.

De bijeenkomst, die georganiseerd was door VEWIN, PWN, Kiwa en Evers & Manders Consult, had ten doel de overheid te informeren over de activiteiten en doelstellingen van de drinkwatersector op het gebied van natuurbeheer en investeringen in milieu en het belang van overheidsstimulering- en erkenning daarvan (bijvoorbeeld door middel van subsidies). Tevens werd de overheid (de ministeries van VROM en LNV en de Dienst Landelijk Gebied) in de gelegenheid gesteld zijn beleidsdoelstellingen en instrumentarium met betrekking tot de drinkwatersector, natuurbeheer en milieu toe te lichten.

VROM: Benchmark gaat over meer dan geld alleen

In haar bijdrage vroeg het Ministerie van VROM zich af of het wel zo wenselijk is dat de benchmark vooral door financiële aspecten (de watertarieven) wordt gestuurd. Volgens Ger Ardon (hoofd water bij het ministerie), besteedt de benchmark niet voor niets naast kosteneffectiviteit aandacht aan kwaliteit, milieubelasting en dienstverlening. De keuze voor publiek eigendom is nadrukkelijk gekoppeld aan de maatschappelijke functie van het waterleidingbedrijf. Juist daarom is de regionale binding tussen drinkwaterbedrijven en hun omgeving van grote waarde, met name ook voor het milieudenken en de natuurontwikkeling. Schaalvergroting binnen de drinkwatersector met als voornaamste reden een verlaging van de kosten, en het terugbrengen van (uitgaven voor) de andere drinkwatertaken zijn voor het ministerie dan ook een punt van zorg. Om andere elementen bij de drinkwaterproductie (milieu, natuur) te waarborgen, zoekt Ardon dan ook naar mogelijkheden om die zwaarder in de prestatiebeoordeling c.q. -vergelijking van de waterbedrijven te laten meewegen. Bij voorkeur niet via detailregulering, want "dat staat op gespannen voet met de nieuwe werkwijze van het Rijk, het zogeheten formuleren van beleid op hoofdlijnen", aldus Ardon. "Het lijkt nu zo dat vooral het belang van aandeelhouders van drinkwaterbedrijven doorslaggevend is bij het streven naar schaalvergroting." Het Ministerie van VROM benadrukte dat de gemeenschappelijk opgebouwde kennis binnen de sector een waardevol exportproduct naar het buitenland zou kunnen zijn, mits doelmatig met commerciële partners wordt samengewerkt. "Nederland heeft een unieke positie binnen de wereld op het gebied van zuiveringstechnologie. Daarmee moet meer gedaan kunnen worden", aldus Ardon. Een andere samenwerkingsvorm, die binnen de waterketen, heeft volgens VROM vele voordelen. Het leidt tot meer doelmatigheid, mede door investeringsspreiding en milieuwinsten (vooral op het gebied van afval). Daarmee valt veel te verdienen, hoewel het opzetten van dergelijke samenwerkingsverbanden niet vanzelfsprekend is en moeite zal kosten.

Tenslotte ging Ardon nog kort in op de liberaliseringgedachte. Het standpunt van VROM is wat dat betreft gelijk aan dat van het Europese parlement: voor drinkwater voor gebonden klanten bestaat geen markt. Dus moet je dat deel van de sector niet willen privatiseren en opnemen in bijvoorbeeld de EU-dienstenrichtlijn. Dat zou leiden tot private monopolies wat verregaande regulering vereist (tegengaan misbruik) en nog sterkere druk op het beëindigen van maatschappelijk relevante activiteiten van de bedrijven. "Gezien de huidige doelmatigheid van de sector moet men zich dan afvragen of het middel niet erger is dan de (vermeende) kwaal", aldus Ardon.

Beperkt aantal subsidieregelingen en moeilijk toegankelijk

Ondanks de uitgebreide uiteenzetting van zowel de ministeries van VROM en LNV als de Dienst Landelijk Gebied over vooral de procedures en doelstellingen van beschikbare subsidieregelingen voor activiteiten op het gebied van natuur en milieu binnen de drinkwatersector, bleef toch het gevoel hangen dat het aantal regelingen klein is, de hoeveelheid beschikbaar geld beperkt en de toegankelijkheid lastig. Opvallend is dat bijvoorbeeld de fiscale milieu-investeringsaftrek wel beschikbaar is voor de drinkwatersector, maar dat deze gelden alleen bereikt kunnen worden door ingewikkelde 'operational lease-constructies', waarbij de publieke drinkwaterbedrijven nieuwe technologie verkopen aan private partijen (vaak banken) en die dan terughuren. "Inderdaad omslachtig", geeft Rianne Dobbelsteen (VROM, Directie strategie en bestuur) toe, "maar we willen benadrukken dat we de sector graag ondersteunen en dat we alle drinkwaterbedrijven aanmoedigen om die stap toch te zetten!".

Op de vraag of er een opvolger komt voor de EINP (de non-profit versie van de energie-investeringsaftrekregeling) moest Dobbelsteen toegeven dat een terugkeer van deze succesvolle regeling op korte termijn niet in het verschiet ligt, hoe graag VROM dat ook zou willen. "We hebben simpelweg de politieke wind tegen", aldus Dobbelsteen.

Ondanks deze teleurstellende boodschap werd ook een aantal succesverhalen ten tonele gebracht. Zo toonde Vitens aan hoe een subsidie uit het Europese Life-programma een project in Oldeholtpade verrijkte, liet PWN weten hoe een groenfinanciering voor hun zeer innovatieve UV/H_2O_2-zuivering in Andijk leidde tot nog meer draagvlak voor innovatie in het bedrijf en liet Duinwaterbedrijf Zuid-Holland zien hoe eenzelfde groenfinanciering herstelprojecten in de duinen een gouden randje bezorgde.

LNV zoekt toenadering

Joop van Bodegraven (LNV) bevestigde dat de drinkwatersector inmiddels zeker als een partner wordt gezien op het gebied van natuurbeheer (instandhouden natuurterreinen en biodiversiteit), maar erkende ook dat de sector daarbij in de ogen van het Ministerie van LNV de eigen broek moet ophouden en eigen verantwoordelijkheid moet nemen. Dit ondanks het feit dat bij LNV waterwinning gezien wordt als een brede maatschappelijke functie en dat grote delen van de waterwingebieden die worden beheerd door drinkwaterbedrijven, samenvallen met de Ecologische Hoofdstructuur en de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden. LNV vraagt zich af of het wellicht zinvol is om deze brede maatschappelijke rol ook vast te leggen in wetgeving. Van Bodegraven stelde de vraag of realisatie van de hoge natuurkwaliteit door drinkwaterbedrijven niet vanzelfsprekend is? Is het niet zo dat natuurbeheer de waterwinfunctie ondersteunt? Is hiervoor maatschappelijke/politieke sturing via ruimtelijke ordening en vergunningvoorwaarden nodig of moet dit een vrijwillige taak blijven (verantwoordelijkheid)? "Met andere woorden, is dit wel goed geregeld?", vroeg hij zich af.

Volgens het ministerie is duurzaam beheer van betrokken natuurterreinen door drinkwaterbedrijven - voor zover het past in de zuiveringsstrategie - onderdeel van de hoofdtaak en voorwaarde voor gebruik van de groene ruimte. LNV meent bovendien dat dit kan worden bekostigd uit de kostprijs van het product. Stelt de drinkwatersector zichzelf wel de vraag of de baten van natuurbeheer opwegen tegen de verminderde kosten voor zuivering? De conclusie van Van Bodegraven was dat het huidige beleid, in principe geen rijksondersteuning (beheerssubsidie) voor natuurbeheer door drinkwaterbedrijven, voldoet. Over de benchmark was hij kritischer. "De sector moet de benchmark 'vergroenen'. Naast prestaties voor economie en volksgezondheid moet ook een bijdrage aan de kwaliteit van de leefomgeving worden opgenomen", aldus Van Bodegraven.

Drinkwaterbedrijven kunnen dus een belangrijke speler zijn bij natuur- en gebiedsontwikkeling. Als ze een voortrekkersrol vervullen bij het beter op elkaar afstemmen en optimaliseren van de verschillende functies, juicht LNV dat toe. Hoewel de sector geen gebruik kan maken van beheerssubsidies, kan de sector wel profiteren van enkele andere voor het natuurbeleid beschikbare rijksinstrumenten.

Regionale subsidies ondergeschoven kindje

De tweekoppige afvaardiging van de Dienst Landelijk Gebied, Heiko Prak en Carlo Vromans, wond er geen doekjes om: "Waterleidingbedrijven zijn te weinig betrokken bij lokale en regionale ontwikkelingen en beschikbare subsidies". Eén van de taken van DLG is het fungeren als betaalorgaan van aanzienlijke Europese structuurfondsgelden, zoals het Plattelands Ontwikkelings Programma (POP) en het Subsidie Gebiedsgericht Beleid (SGB). Binnen deze regelingen bestaan volgens DLG verschillende mogelijkheden voor waterleidingbedrijven. Zo wees Vromans op enkele onderdelen van POP waarin hij de sector zeker in zou willen zien terugkomen: het verhogen van de kwaliteit van natuur en landschap én het omschakelen naar duurzaam waterbeheer. In beide onderdelen van de POP is het mogelijk subsidie te verkrijgen voor bronbeschermende activiteiten. Voor de SGB geldt iets vergelijkbaars. Het valt DLG op dat de drinkwatersector in beide regelingen ondervertegenwoordigd is en dat de sector bij DLG redelijk onbekend is. Vromans nodigde de sector daarom uit om een dialoog aan te gaan voor betere afstemming van de activiteiten van de Dienst Landelijk Gebied (waaronder subsidieverstrekking) en die van de drinkwatersector (voornamelijk natuurbeheer). Vromans was ervan overtuigd dat een beter begrip van elkaars activiteiten zou kunnen leiden tot mooie nieuwe projecten waar zeker subsidie voor te vinden moest zijn.

In dat kader wees hij op de toekomstige ontwikkelingen. Vanaf 2007 wordt een nieuwe overkoepelende regeling in het leven geroepen: het Investeringsfonds Landelijk Gebied (ILG), een gebiedsgerichte benadering en bundeling van alle regelingen in het landelijk gebied. Het is van groot belang dat de drinkwatersector zich nu mengt in de discussie rondom deze nieuwe regeling, om te waarborgen dat ook na 2007 regionale gelden voor de activiteiten van de sector op het gebied van natuurbeheer beschikbaar blijven. ¶

Arjen Elsemulder
(VEWIN)

PFOS en PFOA in Nederlandse wateren

In het oppervlaktewater in Nederland komen wijdverspreid de geperfluoreerde verbindingen PFOS en PFOA voor, zo blijkt uit een eerste inventarisatie van het Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling (RIZA) en het Rijksinstituut voor Kust en Zee (RIKZ).

Sinds 1950 worden geperfluoreerde verbindingen gebruikt in vloerbedekking, textiel, vetvrij papier en brandblusmiddelen. Het zijn zeer persistente en sterk bioaccumulerende verbindingen. Het grootste risico van deze stoffen voor het milieu is de ophoping ervan in de voedselketen. Hoe de stoffen in het milieu worden verspreid, is nog onduidelijk. Wel worden de stoffen overal ter wereld aangetroffen, zelfs in de ijsberen op de Noordpool.

Om een beeld van de Nederlandse situatie te krijgen, heeft Rijkswaterstaat in 2003 metingen uitgevoerd naar het voorkomen van PFOS en PFOA in sediment, zwevend stof en verschillende soorten biota. Uit de resultaten blijkt dat de stoffen zowel in de zoete binnenwateren als in de zee voorkomen. In zwevend stof bedragen de concentraties maximaal enkele tientallen nanogrammen per gram; in sediment over het algemeen lagere concentraties.

Ook in aal, garnalen, mosselen, bot en kabeljauw zijn PFOS en PFOA metingen verricht. In aal werden de hoogste concentraties gevonden: tot meer dan 100 nanogram per gram vis. De resultaten van de studie moeten als een globale indicatie worden beschouwd, aangezien de analysemethoden voor geperfluoreerde stoffen nog niet volledig uitontwikkeld zijn.

Lange tijd werd gedacht dat geperfluoreerde stoffen geen schade zouden aanrichten aan mens en milieu. Pas in de jaren tachtig groeide de twijfel hierover. Met de toenemende aandacht voor de stoffen in Canada en de Verenigde Staten sinds het begin van de jaren negentig, volgen nu ook Europa en Nederland. Inmiddels zijn verschillende landen, internationale organisaties en de industrie bezig met een risicobeoordeling van de stoffen. ¶